

Nr 5.

Ankom till riksdagens kansli den 9 februari 1932 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående ny lag om hittegods m. m.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 131, vilken behandlats av första lagutskottet, har herr *Olsson* i Golvasta hemställt, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till ny lag om hittegods ävensom till andra därmed sammanhängande författningar».

Beträffande de skäl, motionären anfört till stöd för sin hemställan, hänvisar utskottet till motionen.

Utskottet får till en början redogöra för gällande bestämmelser om hittegods samt vissa föreskrifter, som få anses därmed äga samband.

Gällande bestämmelser.

1734 års lag innehöll uti 48 kap. missgärningsbalken bestämmelser »Om fynd och hittegods och huru thet bör lysas upp». Vid införandet av strafflagen den 16 februari 1864 överflyttades de tre första paragraferna i nämnda kapitel, vilka handlade, 1 § om hittegods i allmänhet, 2 § om »nedgrafwen skatt, botnfynd eller annat slikt, ther ej fins ägare til» och 3 § om s. k. driftefä, oförändrade till Kungl. förordningen samma dag om nya strafflagens införande och vad i avseende därå iakttagas skulle (benämnd strafflagens promulgationsförordning) § 16 respektive mom. 2, 3 och 4. Mom. 2 och 4 ha icke heller därefter undergått ändring och lyda,

mom. 2:

Var som något hittar, han bör det genast kungöra, och lysa låta tre söndagar å rad, i närmaste kyrka å landet, eller i alla stadens kyrkor, så ock å häradssting eller rådstuva. Kommer den, som mist haver, och visar att det hörer honom till; tage sitt åter, och give skälig hittelön. Kommer han ej inom natt och år, sedan lyst är; tage Konungen två delar och tridiung den som hitte;

mom. 4:

Hittar man häst, oxe, ko, får, get eller vad fä det är; låte en gång lysa, och njute av ägaren foderlön och all annan kostnad, sedan den nytta räknad är, som han av ty haft. Nu är skälig misstanke mot den, som säger sig hittat hava; då skall han sig urtjuva göra med lysninga

vittnen och själv sins ed att han det få ej av illvilja och list, utan som drittea upptog. Kommer ej han inom natt och år, som rätter ägare är; då äge han få, som hitte.

Mom. 3 uti ifrågavarande paragraf har däremot upphävts och ersatts av Kungl. förordningen den 30 maj 1873 angående nedgraven skatt, bottenfynd eller annat dylikt, vartill ägare ej finnes. I sistnämnda förordning stadgas:

Av nedgraven skatt, bottenfynd eller annat dylikt, vartill ägare ej finnes, tage jordägaren hälften och hälften den som hittade, där det ej utgöres av forntida mynt, vapen, redskap, prydnader eller kärl eller andra fornsaker. Dessa ialle upphittaren ensam till; vare han dock skyldig, om fyndet är av guld, silver eller koppar, att i den ordning Konungen stadgat, det till staten hembjuda. Anses fyndet böra för statens räkning inlösas, njute upphittaren för det som inlöses av guld eller silver fulla värdet med en åttendedels förhöjning samt för koppar vad utöver metallvärdet kan anses motsvara fyndets vetenskapliga värde.

Om skeppsfynd och strandvrak skils i (sjölagen).

Angående fullgörandet av den sålunda föreskrivna hembudsskyldigheten innehåller § 8 mom. 1 i Kungl. förordningen den 29 november 1867 angående forntida minnesmärkens fredande närmare bestämmelser.

Den i förenämnda förordning angående nedgraven skatt m. m. intagna hänvisningen beträffande skeppsfynd och strandvrak får numera anses avse lagen den 2 april 1918 med vissa bestämmelser om sjöfynd. 1 § i sistnämnda lag ålägger var som i saltsjön inom svensk skärgård eller vid svensk kust eller i rikets segelbara insjöar, floder eller kanaler bärgar övergivet fartyg eller skeppsvrak eller till fartyg hörande redskap eller gods att anmäla fyndet hos landsfiskal eller annan polisman eller hos tulltjänsteman. 2 § i samma lag ålägger därjämte befälhavare å fartyg, som under resa bärgat något, som i 1 § sägs, att avlämna det bärgade jämte redogörelse för omständigheterna vid bärgningen till tullförvaltningen å den svenska ort, dit han först anländer. Anlöpes ej svensk hamn, åligger det befälhavaren att å den utländska ort, som han först anlöper, hos viss myndighet anmäla fyndet ävensom att, för så vitt det främmande landets lag ej annorledes stadgar, försälja det bärgade å offentlig auktion samt till redaren insända redogörelse för omständigheterna vid bärgningen och redovisa försäljningssumman. Redaren åligger därefter att till närmaste tullförvaltning avlämna de insända medlen jämte redogörelsen. Närmare bestämmelser äro därjämte meddelade om fyndets kungörande i allmänna tidningarna samt i de av lotsstyrelsen utgivna Underrättelser för sjöfarande ävensom i tidning inom orten. Finnes vid besiktning, att sammanlagda kostnaden för bärgningens kungörande samt för fyndets vård och försäljning böra beräknas till så högt belopp, att efter gäldande av nämnda kostnad skäligen bärgarlön ej kan ur fyndet utgå, skall jämlikt 6 § tullförvaltning äga, utan

kungörande av bärgningen, omedelbart efter besiktningen utlämna fyndet till bärgaren. Överstiger fynds värde ej tio kronor, må tullförvaltning jämlikt 7 § utan vidare besiktning och utan kungörande av bärgningen utlämna fyndet till bärgaren. Har däremot kungörande skett och kommer ägaren inom förelagd tid samt visar sin rätt, äger han jämlikt 4 § taga sitt åter, mot det att han till bärgaren utbetalar kostnaden för bärgningens kungörande och för fyndets vård samt bärgarlön, vars belopp i händelse av tvist bestämmes av domstol. Kommer ej ägare, skall strandfynd, där ej fall som i 6 eller 7 § avses är för handen, tillfalla kronan, efter avdrag av bärgarlön och kostnad, som nyss är nämnd, men annat fynd skall tillfalla bärgaren.

I detta sammanhang må även påpekas stadgandet i 21 kap. 2 § byggingabalken, lydande:

Hittar man bi å egen bolstad, eller den han äger lott i; vare hans, som hitte. Är det landbo; njute han tridjung, och jordägaren två lotter. Hittar man dem inom annans hägnad; njute ingen lott därav; hittar man dem utom hägnad, i annans skog och mark; äge tridjung, och jordägaren två lotter. Säga tvenne sig samma bi hittat; njute han denna hittelön, som först lyste. Om den, som å annans ägor hittar, och ej lyser, utan borttager, och om den, som med mat och bete till sig lockar annan mans bi, urskils i (missgärningsbalken).

För underlåtenhet att i vederbörlig ordning lysa fynd eller hittegoods innehåller numera 22 kap. 19 § första stycket strafilagen gemensam straffbestämmelse, som belägger förseelsen med böter, motsvarande högst dubbla värdet av det hittade. Andra stycket i samma paragraf bestraffar förtigande av fynd eller hittegoods, då ägaren eller annan därtill berättigad sig anmäler eller eljest tillkännagiver, med böter (dagsböter) eller fängelse. Beträffande vissa fornyfynd, nämligen forntida mynt, vapen, redskap, prydnader, kärl eller andra fornsaker av guld, silver eller koppar, stadgas i § 8 mom. 3 i förutnämnda förordning angående forntida minnesmärkens fredande, att den, som sådant fynd undandöljer, nedsmälter, förskingrar, bortskänker eller föryttrar, innan det varit Kungl. Maj:t och kronan hembjudet, skall utan lösen mista vad han av fyndet äger kvar och böta dubbla värdet av vad han därav nedsmält, förskingrat, bortskänkt eller föryttrat. Slutligen innehåller lagen om sjöfynd i 8 § andra stycket särskild straffbestämmelse för bärgare, befälhavare eller redare, som i sviklig avsikt lämnar oriktig uppgift angående omständigheterna vid bärgningen eller, i sådan avsikt, vidtager särskild åtgärd med det bärgade godset ävensom för befälhavare eller redare, som underlåter att i vederbörlig ordning avlämna det bärgade eller därför influtna medel. Straffet är bestämt till böter (dagsböter), där ej gärningen efter allmän lag bör beläggas med strängare straff; och äger rätten tillika förklara bärgarlön förverkad eller nedsätta dess belopp under vad eljest varit skäligt.

Förutom ovanberörda stadganden ha för viktiga kommunikationsmedel särskilda bestämmelser meddelats. Sålunda är i Kungl. järnvägstrafikstadgan den 12 juni 1925, § 38, föreskrivet, bland annat, att inom järnvägs område kvarglömt eller borttappat handresgods, som tillvaratagits av järnvägspersonalen, ävensom outtaget inskrivet resgods skall tagas i förvar. Kan upplysning om ägaren ej vinnas, äger järnvägen efter viss tid försälja godset. För levande djur gälla särskilda bestämmelser. — Enligt Kungl. kungörelse den 29 november 1918 »angående tillämpning vid spårvägar av järnvägstrafikstadgans föreskrifter beträffande kvarglömt och borttappat resgods m. m.» skola de i § 38 mom. 1 i Kungl. järnvägstrafikstadgan den 24 januari 1914 i ämnet meddelade föreskrifter av huvudsakligen samma innehåll som förutberörda bestämmelser i 1925 års stadga i tillämpliga delar gälla beträffande sådana föremål, som av vederbörande spårvägspersonal tillvaratagits å spårvagn eller eljest inom område för spårväg, vilken är för allmän trafik upplåten. — Beträffande postverket föreskriver § 38 i den 26 juni 1930 av generalpoststyrelsen utfärdade föreskrifter angående postkontors och postexpeditioners förvaltning samt postkupéföreständares åligganden, att om effekter eller annat av värde av korrespondent kvarglömms å postkontor och icke omedelbart kunnat återställas till ägaren, har postmästaren att i för allmänheten tillgänglig del av postkontorslokalen uppsätta tillkännagivande om tillvaratagandet. Anmäler ägaren sig icke inom sex veckor, insändes det tillvaratagna till generalpoststyrelsens reklamationskontor. Enligt § 51 i föreskrifterna gälla enahanda bestämmelser för postexpedition. — Beträffande omnibus- och droskautomobiltrafik m. m. äro även administrativa bestämmelser i viss utsträckning utfärdade. Sålunda har överståthållarämbetet i Stockholm genom omnibusreglemente den 10 december 1930, § 37, droskreglemente den 28 januari 1931, § 26, ävensom hyrkuskreglemente den 10 mars 1900, § 11, ålagt omnibuskonduktör, droskförare och hyrkusk att efter färd undersöka respektive fordon ävensom att, där eventuellt kvarglömnda effekter ej genast kunnat återställas till ägaren, inlämna dem till omnibuskontoret eller polisstation.

Ehuru liggande något vid sidan av ämnet för ifrågavarande motion torde slutligen jämväl böra erinras om bestämmelsen i 19 § i lagen den 8 november 1912 om rätt till jakt, varigenom jakträttsinnehavare medgivits rätt att under vissa förutsättningar tillvarataga hund, som springer lös.

Motionen.

I förevarande motion ha jämväl framhållits vissa synpunkter, som vid en ny lagstiftning om hittegods enligt motionärens förmenande borde beaktas. I detta avseende anföres: Stadgandena i § 16 mom. 2 och 4 i strafflagens promulgationsförordning hade sedan lång tid tillbaka upphört att tillämpas. En redlig upphittare brukade i stället vanligen annon-

sera om fyndet i en eller annan tidning. Detta förfaringssätt vore emellertid otillfredsställande och vederbörande borde i stället åläggas göra anmälan därom till polismyndigheten i orten. För skyldighet att göra dylik anmälan borde något visst minimivärde å fyndet icke föreskrivas. Ovillkorlig rätt till hittelön syntes icke böra bibehållas, varemot upphittaren borde äga rätt att innehålla fyndet, tills han blivit gottgjord för sina utgifter och sitt besvär med det tillvaratagna. Därest ej borttapparen eller ägaren inom ett år gäve sig tillkänna eller eljest bleve känd, borde det upphittade helt tillfalla upphittaren. Vidare borde stadgandet om driftefä i § 16 mom. 4 ersättas av allmänna eller något avvikande bestämmelser om hittegoods, varjämte särskilda föreskrifter borde meddelas beträffande kvarglömda effekter, som omhändertagits av kommunikationsverkens personal eller i allmänna lokaler.

De lagstadganden och övriga föreskrifter, för vilka ovan redogjorts, förete ovedersägligen en brokig bild av skiftande och delvis mycket ålderdomliga bestämmelser. Motionären har särskilt riktat uppmärksamheten å stadgandena i § 16 mom. 2 och 4 i strafflagens promulgationsförordning. Att där meddelade föreskrifter om lysning av fynd icke heller efterlevas, är säkerligen allom bekant. I stället plägar en redlig upphittare enligt vedertaget bruk annonsera om fyndet i en eller flera tidningar eller överlämna det funna till polismyndigheten i orten. Den, som så förfar, torde icke heller kunna ådraga sig straffansvar för åsidosättande av lagens bud. Å andra sidan står det alltjämt upphittaren fritt att använda det av lagen anvisade lysningsförfarandet, oaktat detsamma måste anses föga ägnat att bringa fyndet till vederbörandes kännedom. Förhållandena voro i detta avseende helt annorlunda vid tiden för bestämmelsernas tillkomst, då så gott som alla meddelanden till allmänheten av vikt skedde från predikstolen. Härutinnan har emellertid efterhand och bland annat genom lag den 1 juni 1894 angående kungörelsers uppläsande i kyrka en betydande förändring inträtt. Enligt sistnämnda lag skall — förutom i de fall, då enligt lag eller författning eller enligt bestämmelse i kyrkohandboken kungörelse skall uppläsa i kyrka — sådan uppläsning äga rum allenast när Konungen eller dess befallningshavande därom särskilt förordnar, dock att församling äger medgiva, att jämväl enskildas tillkännagivanden må under viss förutsättning kungöras i kyrka. 1894 års lag föranledde vid nästföljande års riksdag en motion, däri — under framhållande av att allmogen på grund av nämnda lag kunde komma till den uppfattningen, att alla meddelanden genom reformen bortvisats från kyrkan — föreslogs sådan ändring av § 16 mom. 2 och 4 i strafflagens promulgationsförordning, att upphittaren ålades kungöra sitt fynd i den församling, där godset eller driftefät upphittats och på det sätt församlingen beslutit om enskilda kungörelsers offentliggörande, eller ock låta kungöra det i någon ortstidning, så ock å häradsting eller rådstuva. Motionen

Utskottet.

blev efter hemställan av lagutskottet, som fann den i motionen uttalade farhågan ogrundad (utl. nr 39), av riksdagen avslagen. Det torde emellertid vara obestridligt att — såsom förut anmärkts — utvecklingen numera lett därhän, att helt andra lysningsförfaranden än det i lag föreskrivna bruka komma till användning. Om än några allvarigare missförhållanden icke härigenom vållats, synes det nuvarande tillståndet vara förenat med åtskilliga olägenheter. Särskilt torde böra framhållas den ovisshet om vad man har att iakttaga, som måste råda hos allmänheten, samt de svårigheter att återfå bortkommen egendom, som måste följa av skiftande skick och bruk i fråga om lysande av hittegods. Yrkandet om en ny lagstiftning angående hittegods synes med hänsyn därtill icke böra avvisas.

Motionären har icke inskränkt sitt yrkande till att avse allenast upphävande av bestämmelserna i § 16 mom. 2 och 4 i strafflagens promulgationsförordning och deras ersättande med en ny lag om hittegods utan även hemställt om utarbetande genom Kungl. Maj:t av »därmed sammanhängande författningar». I själva verket torde även åtskilliga av de stadganden, för vilka utskottet ovan redogjort, nära sammanhänga med de egentliga bestämmelserna om hittegods. Utskottet förutsätter, att den nya lagstiftningen begränsas till sådana områden, där verkligt behov föreligger. Frågan om den nya lagstiftningens omfattning torde emellertid få bero på den närmare utredning i ämnet, som måste föregå densamma.

Vad angår de synpunkter, som vid lagstiftningen i fråga synas böra beaktas, vill utskottet för sin del — utan att därmed vilja föregripa en blivande utrednings resultat — framhålla följande. Såsom allmän regel torde böra gälla, att anmälan om ett fynd skall ske till närmaste polismyndighet i den ort, där fyndet skett. Därmed vinnes, att vederbörande, som vill söka sitt åter, i regel vet var han skall göra sina efterforskningar, och någon avsevärd tunga torde icke heller därigenom åläggas en upphittare, då numera telefon oftast är att tillgå. Skyldighet för upphittaren att själv överbringa det funna till polismyndigheten synes däremot ej böra föreskrivas, men han bör vara pliktig att vid anmanning utlämna fyndet till myndigheten. Kungörande av detsamma — med föreläggande för ägaren att inom viss tid giva sig tillkänna — synes böra ankomma på polismyndigheten, med rätt för denna att bestämma om och i vilken omfattning kungörande skall ske, och lämpligaste sättet därför torde vara införande av annons i en eller flera ortstidningar, möjligen i förening med anslag å för allmänheten upplåtna platser. Några uttryckliga föreskrifter, hur rätter ägare för utfående av sin egendom skall legitimera sig, synes icke böra givas. I likhet med vad för närvarande torde gälla, synes ägaren icke böra vara berättigad att utbekomma egendomen annat än mot gäldande av de kostnader, som varit förbundna med fyndets kungörande och förvaring, ävensom skälig hittelön. Denna

torde med hänsyn till de växlande förhållandena alltjämt icke böra fixeras till viss procent av det funnas värde; och med hänsyn till det besvär, den förordade ordningen komme att medföra för polismyndigheterna, synes kronan böra bibehållas vid rätt att — där ägare ej inom föreskriven tid anmäler sig — erhålla viss andel av det funnas värde, sedan därur utgått med kungörande och förvaring förbundna kostnader.

Under åberopande av vad utskottet sålunda anfört får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till ny lagstiftning rörande hittegods.

Stockholm den 9 februari 1932.

På första lagutskottets vägnar:

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar Åkerman, Anderson i Hägelåkra, Klefbeck, Borell*, Larson i Lerdala*, Bissmark, Öhman och Wagnsson*;

från andra kammaren: herrar Lindqvist i Halmstad, Nilsson i Antnäs*, Lindley*, Olsson i Rimforsa, Christenson, Johanson i Huskvarna, Olsson i Mellerud* och Jonsson i Risinge*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.